

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (GENDER IN LABOUR HISTORY)

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗ ΛΗΔΑ

Περίληψη

Η ιστορία της εργασίας έχει αποτελέσει διεθνώς αλλά και στην Ελλάδα ένα από τα σημαντικότερα πεδία ανάπτυξης της κοινωνικής ιστορίας. Με επίκεντρο τη μελέτη της εργασίας στη Βιομηχανική Επανάσταση, η ιστορία της εργασίας διευρύνθηκε σταδιακά για συμπεριλάβει τη μελέτη ποικίλων μορφών εργασίας πέρα από την ανδρική, λευκή, μισθωτή εργασία.

Το μεταπτυχιακό σεμινάριο εξετάζει την φεμινιστική κριτική που ασκήθηκε στην ιστορία της εργασίας από τη δεκαετία του 1970 και μετά, αλλά και την ανανέωση που έφερε η οπτική του φύλου στην ιστορία της εργασίας (αναφορικά με τη μελέτη των χώρων παραγωγής και των καταμερισμών εργασίας, της διαμόρφωσης των πολιτικών ιδεολογιών και των συμβολικών αναπαραστάσεων, της συγκρότησης των εργατικών και ταξικών ταυτοτήτων, της εργατικής συλλογικής δράσης, της διαμόρφωσης πολιτικών λόγων για την αξία και την προστασία της ανδρικής και γυναικείας εργασίας). Θα παρουσιαστούν και θα συζητηθούν τα κυριότερα ιστορικά έργα της ευρωπαϊκής και ελληνικής βιβλιογραφίας που αφορούν την ιστορία της εργασίας από την οπτική του φύλου.

Βαθμολογία

Η βαθμολογία διαμορφώνεται από:

- την προετοιμασία και ενεργητική συμμετοχή στο σεμινάριο, 25%
- την γραπτή παρουσίαση-σχολιασμό ενός αρχείου, 25%
- την προφορική παρουσίαση της μικρής ερευνητικής εργασίας, 10%
- την μικρή ερευνητική εργασία (περίπου 15-20 σελίδες), 40%

Η γραπτή παρουσίαση- σχολιασμός αρχείου και η μικρή ερευνητική εργασία είναι υποχρεωτικές. Πρέπει να «παίρνουν» και οι δύο εργασίες πάνω από τη βάση, για να θεωρείται η συμμετοχή στο σεμινάριο επιτυχής.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Baron Ava (ed.), *Work engendered. Toward a New History of American Labor*, Cornell University Press, Ithaca-London 1991.

Bellavitis, Anna, Martini Manuela, Sarti Raffaella (eds.), *Familles laborieuses. Rémunération, transmission et apprentissage dans les ateliers familiaux de la fin du Moyen Âge à l'époque contemporaine*, numéro spécial of *Mélanges de l'École française de Rome. Italie et Méditerranée modernes et contemporaines* (MEFRIM) 128, no. 1 (2016) <https://journals.openedition.org/mefrim/2366>

Canning Kathleen, *Languages of Labor and Gender. Female Factory Work in Germany, 1850- 1914*, Cornell University Press, Ithaca-London 1996.

Frader L., S. O. Rose (ed.), *Gender and Class in Modern Europe*, Cornell University Press, Ithaca-London 1996.

Joyce Patrick (ed.), *The Historical Meanings of Work*, Cambridge University Press, Cambridge 1987.

Martini Manuela, Papastefanaki Leda (eds.), «Crises, genre et économies familiales adaptatives dans l'Europe méditerranéenne (late XIXe-XXe siècles) / Crises, gender and adaptive family economies in Mediterranean Europe (late 19th –mid 20th century)», special section, *The Historical Review/La Revue Historique* XV/1 (2018). <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/historicalReview/issue/view/1266/showToc>

Nilsson Malin, Mazumdar Indrani, Silke Neunsinger (eds.), *Home-Based Work and Home-Based Workers 1800-2021*, Studies in Global Labour History, v. 45, Brill, Leiden 2021. <https://brill.com/view/title/59700>

Romano Barragán Rossana, Papastefanaki Leda, “Women and Gender in the Mines: Challenging Masculinity Through History: An Introduction”, *International Review of Social History*, 65/2 (August 2020), 191-230. <https://doi.org/10.1017/S0020859019000774>

Sarti Raffaella, Anna Bellavitis & Manuela Martini (eds.), *What is Work? Gender at the Crossroads of Home, Family, and Business from the Early Modern Era to the Present*, Berghahn, International Studies in Social History, v. 30, New York, 2018.

Rose Sonya, *Limited Livelihoods: Gender and Class in Nineteenth-Century England*, University of California Press, Berkeley 1992.

Sen Samita, *Women and Labor in Late Colonial India. The Bengal Jute Industry*, Cambridge University Press, Cambridge 1999.

Tilly Louise, Joan Scott, *Women, Work and Family*, Holt, Rinehart and Winston, New York 1978.

Αβδελά Έφη, *Δημόσιοι υπάλληλοι γένους θηλυκού. Καταμερισμός της εργασίας κατά φύλα στον δημόσιο τομέα, 1908-1955*, Ίδρυμα Έρευνας και Παιδείας Επορικής Τράπεζας της Ελλάδας, Αθήνα, 1990.

Καντσά Βενετία, Μουτάφη Βασιλική, Παπαταξιάρχης Ευθύμιος (επιμ.), *Φύλο και κοινωνικές επιστήμες στη σύγχρονη Ελλάδα*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2010.

Λαμπροπούλου Δήμητρα, *Οικοδόμοι: Οι άνθρωποι που έχτισαν την Αθήνα, 1950-1967*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009.

Παπαστεφανάκη Λήδα, *Εργασία, τεχνολογία και φύλο στην ελληνική βιομηχανία. Η κλωστοϋφαντουργία του Πειραιά, 1870-1940*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2009.

Χαντζαρούλα Ποθητή, *Σμιλεύοντας την υποταγή. Οι έμμισθες οικιακές εργάτριες στην Ελλάδα το πρώτο μισό του 20ού αιώνα*, Παπαζήσης, Αθήνα 2012.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑ: ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΟ ΠΟΛΕΜΟ ΣΤΟΝ 21^Ο ΑΙΩΝΑ
(HISTORY AND IMAGE: FROM THE GREAT WAR TO THE 21ST CENTURY)
ΦΛΙΤΟΥΡΗΣ ΛΑΜΠΡΟΣ

Περίληψη:

Ο στόχος του σεμιναρίου είναι η εξοικείωση των φοιτητών με την ανάλυση της εικόνας και με τη χρήση των οπτικών πηγών ως τεκμήρια της ιστορικής έρευνας. Καλύπτοντας μια περίοδο από την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου ως σήμερα,

το σεμινάριο εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους η έλευση των νέων τεχνολογιών στην μετάδοση και την αναπαραγωγή μετέβαλλε την σχέση των σύγχρονων κοινωνιών με την εικόνα. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην σχέση της εικόνας με την προπαγάνδα. Στο σεμινάριο αναλύονται μια σειρά από διαφορετικούς τύπους εικόνων (αφίσες, φωτογραφίες, κινηματογραφικές ταινίες, σχέδια και γελοιογραφίες, λαϊκές εικόνες, τηλεοπτικά προγράμματα κτλπ), οι χρήσεις τους σε πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο και οι τρόποι συγκρότησης των πολιτισμικών αισθητικών προτύπων στις σύγχρονες κοινωνίες.

Διάγραμμα:

1. Εισαγωγή.
2. Η εικόνα στην υπηρεσία της προπαγάνδας: Από τον Μεγάλο Πόλεμο στην Επανάσταση των Μπολσεβίκων
3. Η εικόνα στην υπηρεσία της προπαγάνδας: η φασιστική Ιταλία και η ναζιστική Γερμανία
4. Η εικόνα στην υπηρεσία της προπαγάνδας: ο λόγος του «Λευκού ανθρώπου» και η αποικιοκρατία
5. Το φωτορεπορτάζ
6. Η εικόνα στην υπηρεσία της προπαγάνδας: ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος
7. Η ανακάλυψη του Ολοκαυτώματος
8. Η ανακάλυψη του Αμερικάνικου Ονείρου
9. Η οπτική κουλτούρα του Ψυχρού Πολέμου
10. Η μαζική κουλτούρα και η παγκόσμια εικόνα
11. Η εικόνα ως αντι-ιστορία
12. Συμπεράσματα

Βιβλιογραφία

- Σπύρος Ασδραχάς(επιμ.), *Η Ελλάδα μέσα από τη φωτογραφία*, Αθήνα, Μέλισσα, 2007.
- Roland Barthes, *Εικόνα-μουσική-κείμενο*, Πλέθρον, Αθήνα 2001.
- Roland Barthes, *Μυθολογίες*, Κέδρος, Αθήνα 1979.
- Roland Barthes, *Ο Φωτεινός Θάλαμος. Σημειώσεις για τη Φωτογραφία*, Ράππα, Αθήνα 1983.
- Jean Baudrillard, *Ομοιώματα και προσομοίωση*, Πλέθρον, Αθήνα 2019.
- Peter Burke, *Αυτοψία. Οι χρήσεις των εικόνων ως ιστορικών μαρτυριών*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2003.
- Peter Burke, *Τι είναι πολιτισμική ιστορία*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2008.
- Guy Debord, *Η κοινωνία του θεάματος*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2016.
- Κύρκος Δοξιάδης, *Προπαγάνδα*, Αθήνα, Νήσος 2016.
- Marc Ferro, *Κινηματογράφος και ιστορία*, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2002.
- Marc Ferro, *Η ιστορία υπό επιτήρηση. Επιστήμη και συνείδηση της ιστορίας*, Νησίδες, Σκόπελος, 1999.
- Hagen Fleischer, *Οι πόλεμοι της μνήμης. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος στη δημόσια ιστορία*, Νεφέλη Αθήνα, 2008.
- Gisele Freund, *Φωτογραφία και κοινωνία*, Αθήνα: Φωτογράφος, 1996.
- Jurgen Habermas, *Η εποχή των μεταβάσεων*, Scripta, Αθήνα 2006.

- Μαρία Κομνηνού-Μυρτώ Ρήγου (επιμ.), *Πολιτικές της εικόνας. Μεταξύ εικονολατρίας και εικονομαχίας*, Παπαζήσης, Αθήνα 2014.
- Jacques Le Goff, *Ιστορία και μνήμη*, Νεφέλη Αθήνα, 1998.
- Pascal Ory, *Πολιτισμική ιστορία*, Καρδαμίτσα, Αθήνα 2007.
- Λουίζα Πασσερίνι, *Σπαράγματα του 20^{ου} αι.. Η ιστορία ως βιωμένη εμπειρία*, Νεφέλη, Αθήνα 1998.
- Γιώργος Πλειός, *Ο λόγος της εικόνας. Ιδεολογία και πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα 2001.
- Ιγνάσιο Ραμονέ, Σιωπηρή προπαγάνδα. Μάζες, τηλεόραση, κινηματογράφος, Αθήνα, Πόλις 2001.
- Ζακ Ρανσιέρ, *Ο χειραφετημένος θεατής*, Εκκρεμές, Αθήνα 2015.
- Γιάννης Σκαρπέλος, *Εικόνα και κοινωνία*, Τόπος, Αθήνα 2011.
- Susan Sontag, *Παρατηρώντας τον πόνο των άλλων*, Scripta, Αθήνα 2003.
- Pierre Sorlin, *Ευρωπαϊκός κινηματογράφος, ευρωπαϊκές κοινωνίες 1939-1990*, Νεφέλη, Αθήνα 2004.

ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ 1821
(ASPECTS OF THE GREEK REVOLUTION)
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Περίληψη:

Η ελληνική Επανάσταση του 1821, που ξέσπασε ύστερα από μια μακρά σειρά πράξεων ανταρσίας προς την οθωμανική κυριαρχία, αποτελεί, αναμφίβολα, κορυφαίο γεγονός της νεοελληνικής ιστορίας, με πανευρωπαϊκή σημασία και διαστάσεις, το οποίο οδηγεί από το Έθνος στο Έθνος-Κράτος. Γεννήθηκε μέσα στα φιλελεύθερα ιδεώδη που έσπειραν στην Ευρώπη οι Διαφωτιστές και η Γαλλική Επανάσταση, την προετοίμασαν οι Έλληνες Διαφωτιστές –κυρίως ο Ρήγας Βελεστινλής, το επαναστατικό όραμα του οποίου δεν πραγματώθηκε– και έθεσε τα γερά θεμέλιά της η Φιλική Εταιρεία, χωρίς την οποία η Επανάσταση αυτή δεν θα γινόταν, τουλάχιστον σ’ αυτή τη χρονική συγκυρία. Ένα γεγονός το οποίο, για λόγους πολιτικούς αλλά και καθαρά επιστημονικούς, είχε υποβαθμιστεί τις τελευταίες δεκαετίες ως διδακτικό αντικείμενο στα Πανεπιστήμια της χώρας μας. Καθώς όμως πλησιάζουμε στον εορτασμό των 200 χρόνων αυτής της Επανάστασης το ενδιαφέρον αυτό αναθερμένεται. Στα μαθήματα αυτού του σεμιναρίου θα επιχειρήσουμε, με τη βοήθεια των πρωτογενών (ανέκδοτων ή δημοσιευμένων) και των πολλών δευτερογενών πηγών, της σχετικής βιβλιογραφίας, αλλά και οπτικοακουστικού υλικού, να προσεγγίσουμε ορισμένες από τις πολλές όψεις αυτού του τιτάνιου Αγώνα της ανεξαρτησίας, Να αναστοχαστούμε, μέσα από τον επιστημονικό διάλογο, τις βιβλιοπαρουσιάσεις και τις γραπτές εργασίες, πάνω σε ζητήματα για τα οποία υπάρχει ήδη τεράστια συσσωρευμένη γνώση. Πιο συγκεκριμένα, θα μας απασχολήσει, κατ’ αρχάς, η ίδρυση και ο ρόλος της Φιλικής Εταιρείας στην οργάνωση αυτής της Επανάστασης μέσα στο επαναστατικό-συνωμοτικό κλίμα των ναπολεόντειων και μεταναπολεόντειων χρόνων, ο χαρακτήρας της (εθνικός ή κοινωνικός/ αστική ή μη αστική επανάσταση) και ο ρόλος αφενός των ηγετικών ομάδων του τόπου και αφετέρου του λαού, οι δύο Εμφύλιοι πόλεμοι και οι συνέπειές τους, το κίνημα του Φιλελληνισμού και η συμβολή του στη μερική ευόδωση των στόχων αυτού του Αγώνα και, τέλος, η

σταδιακή μεταστροφή της πολιτικής των μεγάλων Δυνάμεων της Ευρώπης υπέρ των επαναστατημένων Ελλήνων, η οποία οδήγησε, τελικά, στην αναγνώριση ενός μικρού ανεξάρτητου ελληνικού κράτους, το 1830.

Ενδεικτική βασική βιβλιογραφία:

- Βακαλόπουλος Απ., *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τ. Ε' - Η', Θεσ/νίκη 1980-1988.
- Dakin D., *Ο Αγώνας των Ελλήνων για την ανεξαρτησία*, μτφρ. Ρένα Σταυρίδου – Πατρικίου, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 1983.
- Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΒ', *Η Ελληνική Επανάσταση και η ίδρυση του ελληνικού κράτους (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών Αθήνα 1975 (συλλογικό έργο).
- Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, τ. 3^{ος}, *Η Ελληνική Επανάσταση, 1821-1832* (επιμ. Β. Παναγιωτόπουλος), Αθήνα 2003 (συλλογικό έργο).
- Κρεμμυδάς Β., *Η ελληνική Επανάσταση του 1821: τεκμήρια, αναψηλαφίσεις, ερμηνείες*, Gutenberg, Αθήνα 2016.
- Μανδουλαρά Άννα – Νικολάου Γ. (επιμ.), *Η Φιλική Εταιρεία. Επαναστατική δράση και μυστικές εταιρείες στη νεότερη Ευρώπη*, εκδ. Ασίνη, Αθήνα 2017.
- Μοίρας Λεωνίδα, *Η Ελληνική Επανάσταση μέσα από τα μάτια των Οθωμανών*, εκδ. Τόπος, γ' έκδ., Αθήνα 2021.
- Πιζάνιας Π. (επιμ.), *Η Ελληνική Επανάσταση του 1821, ένα ευρωπαϊκό γεγονός*, Αθήνα 2009.
- Πιζάνιας Πέτρος, *Η Ελληνική Επανάσταση 1821-1830*, βιβλιοπωλείο της ΕΣΤΙΑΣ, Αθήνα 2021.
- Ριζάς Σωτήρης, *Οι μεγάλες Δυνάμεις και η Επανάσταση. Από το Λάιμπαχ στο Ναβαρίνο*, εκδ. Μεαίχιμο, Αθήνα 2021.
- Το ενδιαφέρον για την Ελλάδα και τους Έλληνες από το 1821 ως σήμερα, Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου Οργάνωση Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων – Δήμος Νικολάου Σκουφά* (Άρτα 5-7 Ιουλίου 2013), (επιμ. Ν. Αναστασόπουλος - Άννα Μανδουλαρά - Γ. Νικολάου - Λ. Φλιτούρης), εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2015.
- Frangos G., *The Plilike Etaireia, 1814-1821: a social and historical analysis*, διδ. διατριβή, Columbia University, 1971.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

Η ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

ΝΙΤΣΙΑΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Τα μαθήματα περιλαμβάνουν μια γενική εισαγωγή στην οικολογική διάσταση της Λαογραφίας, όπως την προσδιόρισε για πρώτη φορά στην Ελλάδα η Α. Κυριακίδου-Νέστορος παραπέμποντας σε ανάλογες εργασίες στο χώρο της Αμερικανικής Λαογραφίας, και σύνδεση αυτού του θέματος με τις εξελίξεις στο χώρο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, όπου αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια ο κλάδος της Οικολογικής Ανθρωπολογίας, και της νέας επιστήμης της Πολιτισμικής Οικολογίας.

Στο ξεκίνημα των μαθημάτων γίνεται μια θεωρητική προσέγγιση στη σχέση Κοινωνίας- Φυσικού περιβάλλοντος, ένα ζήτημα που απασχόλησε πολύ νωρίς τις κοινωνικές επιστήμες και ιδιαίτερα την Κοινωνική Ανθρωπολογία. Το ζήτημα του διαλόγου του ανθρώπου ως κοινωνικού όντος με το φυσικό του περιβάλλον αποτελεί τον άξονα της συζήτησης, με σκοπό την αναζήτηση ερμηνειών σχετικά με τη λειτουργία των κοινωνικών συστημάτων, ένα θέμα άρρηκτα δεμένο με το ζήτημα της οικειοποίησης της φύσης. Όλη αυτή η υπόθεση παραπέμπει βεβαίως στο ερώτημα της σχέσης πολιτισμού-φυσικού περιβάλλοντος, και ειδικότερα αν το ένα καθορίζει το άλλο και με ποιον τρόπο. Πρόκειται για τη γνωστή διαμάχη αν το οικολογικό πλαίσιο καθορίζει τον ανθρώπινο πολιτισμό ή αν ο πολιτισμός είναι εκείνος που επιβάλλει τη λογική του στη φύση και προσδίδει νόημα στο περιβάλλον, ερώτημα που απασχολεί την επιστήμη μέχρι σήμερα. Η άποψη που υιοθετείται ως υπόθεση εργασίας κλίνει υπέρ της δεύτερης εκδοχής, καθώς τείνει να γίνει πια κυρίαρχη άποψη στο χώρο της θεωρίας ότι το περιβάλλον συγκροτείται κοινωνικά και πολιτισμικά.

Τα μαθήματα στη συνέχεια εστιάζονται στις έννοιες του χώρου και του χρόνου, με σκοπό την κατανόηση των κοινωνικών και πολιτισμικών διαστάσεων τους μέσα από λαογραφικές και εθνογραφικές προσεγγίσεις. Το πεδίο των αναζητήσεων είναι η ελληνική κοινωνία και ο «λαϊκός» ή «παραδοσιακός» πολιτισμός, ο οποίος προσεγγίζεται υπό το φως των νεότερων θεωρητικών εξελίξεων, δηλαδή μέσα από ένα ολικό πρίσμα και πέρα από τις γνωστές διχοτομίες «φύση/πολιτισμός», με γνώμονα την έννοια της ιστορικότητας.

Ο χώρος και ο χρόνος αντιμετωπίζονται ως αλληλένδετες κατηγορίες και η σχέση τους ως δυναμική ιστορική σχέση. Έτσι, προσεγγίζεται η μετάβαση από την «παραδοσιακή» στη νεότερη και τη μετα-νεότερη κοινωνία, με στόχο την ανάδειξη των αλλαγών που επισυμβαίνουν σ' αυτή τη σχέση, με κατάληξη τη διαφαινόμενη τάση αποσύνδεσής τους στη μετα-νεότερη εποχή. Συμβατικά βέβαια τα μαθήματα χωρίζονται σε δυο ενότητες, μία αφιερωμένη στο χώρο και μία στο χρόνο.

Σε ό,τι αφορά το χώρο, κατ' αρχάς αναδεικνύεται η ιστορικότητα του τοπίου μέσα από συγκεκριμένα εθνογραφικά παραδείγματα και λαογραφικά στοιχεία. Στη συνέχεια εξετάζεται η διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος με βάση τις σχέσεις παραγωγής και τεκμηριώνεται μέσα από συγκεκριμένες αναφορές η σημασία του κοινωνικού και πολιτικού πλαισίου σε ό,τι αφορά την κατανόηση της ιστορικής συγκρότησης του χώρου με βάση τη διαλεκτική σχέση κοινωνίας-φύσης. Ακολουθεί μια εκτενής και αναλυτική αναφορά στην έννοια του τόπου ως ενός χώρου που φέρει τη σφραγίδα ενός πολιτισμού και γίνεται σύμβολο της συλλογικής ταυτότητας μιας κοινωνικής ομάδας ή κοινότητας. Η σχέση τόπου-κοινότητας αλλά και τόπου-

πολιτισμού αποτέλεσε σημαντικό πεδίο συζητήσεων και αναζητήσεων με αναφορές σε πληθώρα παραδειγμάτων.

Σε ό,τι αφορά το χρόνο, γίνεται κατ' αρχάς μια επισκόπηση των θεωριών στο πεδίο της Ανθρωπολογίας του χρόνου, με αφετηρία την κοινωνική διάσταση του χρόνου και συγκεκριμένα την αντίληψη ότι οι αναπαραστάσεις του χρόνου πηγάζουν από την κοινωνία αλλά και υπαγορεύουν σ' αυτή στάσεις και συμπεριφορές, ότι αποτυπώνουν αλλά και συγκροτούν το χρόνο.

Στη συνέχεια ασχολούμαστε με το δίπολο «κυκλικός/γραμμικός» χρόνος, που φαίνεται να αποτελεί ακόμα χρήσιμο εργαλείο σε ό,τι αφορά την κατανόηση της διαφοροποίησης της οργάνωσης και της αντίληψης του χρόνου ανάμεσα στις «παραδοσιακές» και τις νεότερες κοινωνίες. Η έννοια της χρονικής διάρκειας, της αρχής και του τέλους, ως σημαντικών παραγόντων για τη διαμόρφωση της αντίληψης του χρόνου αποτελεί ένα από τα αντικείμενα που μας απασχολεί στη συνέχεια. Ακόμα, ασχολούμαστε με το θέμα της εμπειρίας του χρόνου σε σχέση με τη θρησκεία, όπως και με τη δραματοποίηση του χρόνου στις σχετικές τελετουργίες, με άξονα πάντοτε την εμπειρία του τέλους και της αρχής και της μεταξύ τους διαλεκτικής σχέσης, μια εμπειρία που συνδέεται και με το ίδιο το φαινόμενο της ανθρώπινης ζωής (γέννηση-θάνατος) και γι' αυτό το λόγο, κατά την ανθρωπολογική θεωρία βρίσκεται στη βάση της θρησκείας.

Η αναφορά στο χρόνο κλείνει με μια ενότητα σχετική με το χρόνο και την κοινότητα. Μέσα από μια προσέγγιση του «φυσικού» και του «ιερού» χρόνου της κοινότητας, γίνεται αναφορά στις γιορτές της Άνοιξης και στα θρησκευτικά πανηγύρια, με έμφαση στους τελετουργικούς τρόπους συμβολικής συγκρότησης και ανασυγκρότησής της, όπου δραματοποιείται ο μύθος καταγωγής της, ενεργοποιείται η συλλογική μνήμη, επιβεβαιώνεται η κοινωνική συνοχή και αναπαράγεται η συλλογική ταυτότητα.

Οι αναφορές σε συγκεκριμένα παραδείγματα αρκετές φορές συνοδεύονται από προβολή σχετικών εθνογραφικών ταινιών τεκμηρίωσης.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Arnold van Gennep, *The rites of passage*, The University of Chicago Press, Chicago, 1960
- Αλ. Φ. Λαγόπουλος, *Ο ουρανός πάνω στη γη. Τελετουργίες καθάγιασης του ελληνικού παραδοσιακού οικισμού και προέλευσή τους*, Οδυσσέας, 2002
- Ρωξάνη καυταντζόγλου, *Στη σκιά του ιερού βράχου. Τόπος και μνήμη στα Αναφιώτικα, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001*
- Σταύρος Σταυρίδης, *Η συμβολική σχέση με τον χώρο*, Κάλβος, Αθήνα, 1990.
- Ιωάννα Καυταντζόγλου, *Ο κύκλος και η γραμμή. Όψεις του κοινωνικού χρόνου*, Εξάντας, Αθήνα, 1995
- Μιρτσέα Ελιάντε, *Κόσμος και ιστορία. Ο μύθος της αιώνιας επιστροφής*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999
- Al. Gell, *The anthropology of time*, Berg, London, 199
- Β. Νιτσιάκος, *Χτίζοντας το χυτό και το χρόνο*, Οδυσσέας, Αθήνα, 2003

ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ
(COSMOLOGIES AND COLLECTIVE REPRESENTATIONS)
ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ

Περίληψη:

Το μεταπτυχιακό σεμινάριο δίνει έμφαση στη θεωρητική προσέγγιση του όρου «κοσμολογίες», όσον αφορά κοσμοθεωρίες και αντιλήψεις στους ανθρώπινους πολιτισμούς. Οι «αναπαραστάσεις», αποτελούν ουσιαστικά τα επικοινωνιακά «οχήματα» των κοσμολογιών στην καθημερινότητά μας, καθώς αυτές διαμεσολαβούνται σε καθημερινή βάση είτε από τον λόγο είτε από αφηρημένα νοητικά σχήματα που τεκμηριώνουν αξιωματικά (ταξινομικές) αντιλήψεις μας για τη ζωή μέσα από τη δύναμη του αυτονόητου (σύμβολα γνώριμα στους φορείς του ίδιου πολιτισμού). Οι κοσμολογίες, μέσα από ένα πλήθος παραδειγμάτων από τον ελλαδικό και τον διεθνή χώρο, διερευνώνται ως βασικές ορίζουσες πολιτισμικών συστημάτων και κοινωνικών δομών.

Το σεμινάριο έχει σαφώς ερευνητικό χαρακτήρα και απαιτεί από τους φοιτητές συμμετοχή και κριτική διαχείριση των θεμάτων του, τόσο θεωρητικά, με την παρουσίαση σε επίπεδο διάλεξης σημαντικών θεωρητικών κειμένων, όσο και με την κατάθεση βιωματικών και εθνογραφικών εμπειριών.

Σύνοψη ενδεικτικής βιβλιογραφίας

- Douglas Mary, *Καθαρότητα και Κίνδυνος. Μια ανάλυση των εννοιών της μιαιρότητας και του ταμπού*, μτφ. Αίγλη Χατζούλη, Πολύτροπον, Αθήνα 2006.
- Douglas Mary, *Φυσικά Σύμβολα – Εξερευνήσεις στην Κοσμολογία*, Πολύτροπον, Αθήνα 2007. ISBN 978-960-8354-70-8.
- Durkheim Emile & Marcel Mauss, *Μορφές πρωτόγονης ταξινόμησης: Συνεισφορά στη μελέτη των συλλογικών αναπαραστάσεων* · μτφ. Α. Γεωργούλας · επιμέλεια σειράς Δ. Γ. Τσαούσης. - 1η έκδ. – Αθήνα, Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, 2001.
- Eliade Mircea, *Το ιερό και το βέβηλο* · μετάφραση Νίκος Δεληβοριάς · επιμέλεια Αλίκη Σαλίμπα. - Αθήνα : Αρσενίδης, 2002.
- Hendry Joy, *Οι κόσμοι που μοιραζόμαστε – εισαγωγή στην πολιτισμική και κοινωνική ανθρωπολογία*, επιμέλεια Έλια Πετρίδου, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2011.
- Lévi-Strauss Claude, *Δομική Ανθρωπολογία*, μετάφραση-επιμέλεια Θεόδωρος Παραδέλλης, Κέδρος, Αθήνα 2010.
- Ντσιιάκος Βασίλης, *Χτίζοντας το Χώρο και το Χρόνο*, Οδυσσέας, Αθήνα 2003.
- Παπαχριστοφόρου Μαριλένα, *Μύθος, Λατρεία, Ταυτότητες*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2013. ISBN 978-960-02-2886-1.
- Van Gennep Arnold, *Τελετουργίες Διάβασης - συστηματική μελέτη των τελετών*, Ηριδανός, μτφ. Θ. Παραδέλλης, επιμ. Φ. Τερζάκης, Αθήνα 2016.

ΣΤΡΩΜΑΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΜΟΥΣΙΚΟΥΣ ΚΟΣΜΟΥΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΚΚΩΝΗΣ

Περίληψη

Ξεκινώντας από την επισκόπηση των σύγχρονων μουσικών πραγματώσεων του δημοτικού, επιχειρείται μια «στρωματογράφηση» των διαφορετικών κόσμων του:

- α. ερασιτέχνες και ημι-επαγγελματίες μουσικοί, που για πολλά χρόνια αποτέλεσαν τους προνομιακούς πληροφορητές της εθνο-μουσικολογικής έρευνας
- β. επαγγελματίες με μικρά δίκτυα διάχυσης, που δύσκολα βρίσκουν τον δρόμο της δισκογραφίας, και που υπερασπίζονται μια τοπική μουσική κουλτούρα
- γ. επαγγελματίες που εμπλέκονται σε εθνικά δίκτυα διάχυσης, χωρίς να αποκόπτουν τους δεσμούς τους με μια περισσότερο ή λιγότερο υπογραμμισμένη τοπικότητα, και που θέτουν σε διάλογο το τοπικό με το πανελλήνιο
- δ. επαγγελματίες της μαζικής κουλτούρας, που εισηγούνται νεωτερισμούς εκφράζοντας κατ' εξοχήν το υπερτοπικό

Οι διαφορετικές στιβάδες της μουσικής πραγμάτωσης του δημοτικού προσφέρουν μια προνομιά οπτική γωνία για να διαπραγματευτούμε ζητήματα μουσικών ταυτοτήτων, δικτύων και αισθητικών. Συγχρόνως επιτρέπουν μια θεώρηση της επιστημολογίας της ελληνικής εθνο-μουσικολογίας, και μια συζήτηση για θέματα μεθοδολογίας, θεωρίας και τεκμηρίωσης. Η εφόρμηση από τις σύγχρονες μουσικές πραγματώσεις αποτελεί αφετηρία για αναδρομική επισκόπηση των σχετικών πηγών: αρχειακές ηχογραφήσεις, εμπορική δισκογραφία, μελέτες κ.ά.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- John Connell, Chris Gibson (2003). *Sound tracks. Popular music, identity and place*. London and New York: Routledge: Routledge
- Gayraud (2018). *Dialectique de la pop*. Paris: La Découverte
- Netti (2016). *Εθνομουσικολογία: τριάντα ένα ζητήματα και έννοιες*. Αθήνα: Νήσος
- Β. Αυδίκος, Γ. Παπαδάκης (2002). *Μουσική και μουσικοί της Θράκης*. Αλεξανδρούπολη: Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης Δήμου Αλεξανδρούπολης, Κέντρο Μελέτης Μουσικής Παράδοσης Θράκης, Μικράς Ασίας, Εύξεινου Πόντου
- Π. Κάβουρας (1997). «Η έννοια του μουσικού δικτύου: σχέσεις παραγωγής και σχέσεις εξουσίας». Στο Συλλογικό, *Δίκτυα επικοινωνίας και πολιτισμού στο Αιγαίο*. Αθήνα: Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου 'Νικόλαος Δημητρίου'. 44-74
- Π. Κάβουρας (2000). «Το γλέντι». Στο Σ. Χτούρης, Δ. Παπαγεωργίου (επιμ.), *Μουσικά σταυροδρόμια στο Αιγαίο : Λέσβος (19ος-20ος αιώνας)*. Αθήνα: Εξάντας. 173-241
- Π. Κάβουρας (2010). *Φολκλόρ και παράδοση. Ζητήματα ανα-παράστασης και επιτέλεσης της μουσικής και του χορού*. Αθήνα: Νήσος
- Ε. Καλλιμοπούλου, Α. Μπαλάντινα, επιμ. (2014). *Εισαγωγή στην εθνομουσικολογία*. Αθήνα: Ασίνη
- Γ. Κοκκώνης, επιμ. (2008). *Μουσική από την Ήπειρο*. Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων

- Γ. Κοκκώνης, επιμ. (ετοιμάζεται). Μουσική από τη Θεσσαλία. Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων
- Γ. Κοκκώνης (2017). Λαϊκές μουσικές παραδόσεις. Λόγιες αναγνώσεις, λαϊκές πραγματώσεις. Αθήνα: Fagottobooks
- G. Kokkonis (2021). «Les chants cleftiques et Samuel Baud-Bovy» *Bulletin de correspondance Hellénique moderne et contemporain* (BCH)
- Συλλογικό (1999). Μουσικές της Θράκης: μια διεπιστημονική προσέγγιση. Έβρος. Αθήνα: Σύλλογος οι Φίλοι της Μουσικής
- Σ. Χτούρης, Δ. Παπαγεωργίου (2009). *Μουσικά σταυροδρόμια στο Αιγαίο : Λήμνος (19ος-21ος αιώνας)*. Αθήνα: Ίων